

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2025
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Провідні тенденції сучасної української історіографії
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Історія»
Спеціальність «В9 Історія та археологія»
Галузь знань «В Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
Рівень вищої освіти: другий

Викладач (і)	Константинова Вікторія Миколаївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/konstantinova-viktoriya-mykolayivna/
Контактний тел.	+380 97 394 36 73
Е-mail викладача:	vnkonst@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік (мПС):

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
5/21	16 годин	–	3	2 (залік)

Обсяг курсу на поточний навчальний рік (мПС-3):

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні/семінарські/лабораторні заняття	Самостійна робота	звітність
1/10	4 годин	4 годин	–	2 (залік)

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: українська історіографія, історичний наратив, методологія історії, Глобальна історія, Мікроісторія, Історія повсякденності, Постколоніальні студії, історична пам'ять, політика пам'яті, ідентичність, міждисциплінарність, критика джерел, архівні дослідження, цифрова історія, регіональні студії, імперський дискурс, деколонізація історії.

Мета та предмет курсу: ознайомити студентів з історичними концепціями, сформувати навички аналізу історіографічних джерел.

Предметом є історичні концепції українських дослідників у контексті розвитку світової історіографії; історія формування та розвитку української історіографії, допомогти зрозуміти особливості її розвитку.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу</p> <p>ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>К 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>	<p>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.</p> <p>ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.</p> <p>ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p> <p>ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.</p> <p>ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у</p>
2	Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.</p> <p>ФК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної</p>	

		<p>тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.</p> <p>ФК 03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.</p> <p>ФК 08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.</p> <p>ФК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.</p> <p>ФК 13. Критичне розуміння сучасного стану розвитку та засад функціонування історичної науки.</p>	<p>наукових й археологічних експедиціях тощо.</p> <p>ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн</p> <p>ПРН 12. Вміння аналізувати різні історичні концепції та теорії, розуміння різних підходів до вивчення історії та їхнього впливу на формування історичних знань</p> <p>ПРН 13. Вміти формулювати чіткі, логічні та переконливі аргументи на письмі, робити умотивовані узагальнюючі висновки, використовуючи історіографічний методологічний інструментарій</p> <p>ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел</p> <p>ПРН 17. Здійснювати власний професійний розвиток через самоосвіту, та підтримку колег у сфері історії, археології та педагогічної діяльності</p>
--	--	---	---

Зміст курсу:

Предмет і завдання курсу. Місце історіографії у фаховій підготовці історика.
«Історіографічний аналіз». Історизм у сучасній історіографії.

Природа історіографії, місце у процесі історичного пізнання.
Поняття про джерело та факт в історіографічному дослідженні.
Види історіографічних джерел та тематична історіографія.
Історія історіографії. Субдисциплінарна історіографія.
Провідні тенденції і суперечності розвитку сучасної історіографії.
Історія історичної культури. Школи сучасної історіографії.
«Криза науки» в сучасні історіографії.
Проблеми витоку українського козацтва, його місце в історії.
Політична історія на порозі XXI століття: традиції і новації
Науково-дослідна робота в системі і процесі освіти.

Методи навчання: евристична бесіда, бесіда, пояснення; інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм, метод проєктів, дискусія), імітаційна гра (наукова конференція, семінар-диспут), мультимедійна презентація, методи контролю і самоконтролю, самооцінювання, взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторія, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрадження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: У процесі дистанційного навчання для реалізації дисципліни використовується персональний комп'ютер або ноутбук із стабільним доступом до мережі Інтернет, вебкамера, гарнітура (мікрофон і навушники), а

також за потреби — планшет або смартфон як додатковий пристрій для участі в заняттях і виконання завдань.

Програмне забезпечення включає платформи для організації відеоконференцій (наприклад, Zoom, Google Meet або Microsoft Teams), системи управління навчанням (Google Classroom, Moodle), текстові та презентаційні редактори (Microsoft Word, Google Docs, PowerPoint), а також сервіси для спільної роботи та обміну файлами (Google Drive, OneDrive).

Наочність дисципліни забезпечується використанням мультимедійних презентацій, інтерактивних схем і таблиць, відеолекцій, навчальних демонстрацій, цифрових підручників і статей, а також візуалізацій у форматі інфографіки. Додатково можуть застосовуватися онлайн-тести, інтерактивні завдання та симуляційні матеріали, що сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу та підтримують активну взаємодію зі студентами в дистанційному форматі.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова

1. Барг М. А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – М., 1987.
2. Бойко А. В. Джерела з соціально-економічної історії Південної України останньої чверті XVIIIст. Автореф. дис... д-ра іст. наук. – К., 2001.
3. Боряк Г. В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна українська». – К, 1995.
4. Бутич І. Л. Література до історії української археографії // Історичні джерела та їх використання. – К., 1968. – Вип. 3. – С. 161 -176.
5. Варшавчик М. А. [Рецензія] // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 1996. – Т.1. – С. 153-155. – Рец. на кн.: Боряк Г. В. Національна архівна спадщина України та державний реєстр «Археографічна українська»: Архівні документальні ресурси та науково інформаційні системи. – К., 1995. — 354 с.
6. Варшавчик М. А. Монографія Г. В. Боряка о национальном архивном наследии Украины // Археографический ежегодник за 1996. – М., 1998. – С. 311 - 315.

7. Ватуля Б. С. Из истории археографической практики на Украине в XIX – XX вв. // Исторический архив. – 1957. – № 2. – С. 192 - 195.
8. Винар Л. Силуети епох. - Дрогобич, 1992
9. Добрушкин Е. М. История отечественной археографии: современные проблемы и задачи изучения. – М. – 1989.
10. Журба О. І. Два підходи до вивчення історії української регіональної археографії // Дніпропетр. іст.-археогр. зб. – Д., 2001. – С. 679 - 685. – Рец. На кн.: Хмарський В. М. З історії розвитку археографії на Півдні України: Аполлон Олександрович Скальковський // Записки історичного факультету Одеського державного університету. – О., 1998. – Вип.6.
11. Журба О. І. Михайло Єгорович Марков: росіянин на полі малоросійської історіографії початку XIX століття // Дніпропетр. іст.-археогр. зб. – Д., 2001. – С. 65 - 96.
12. Журба О. І. Персонологічні аспекти інституціоналізації української регіональної археографії (спроба порівняльного підходу) // Українська біографістика. – К., 1999. – Вип.2. – С. 39 - 49.
13. Журба О. І. Спроба обґрунтування моделі дослідження процесу формування української національної археографії // Історія: Четвертий міжнародний конгрес українців. – Одеса, 26 - 29 серпня 1999 р.: Доповіді та повідомлення. – Ч. 1: Від давніх часів до початку XX ст. – С. 380 - 387.
14. Журба О. І. Формування російської регіональної історіографії Криму у творчості архієпископа Гавриїла Розанова // Библиотечное дело и краеведение. Сб. науч. тр. – К.; Симф., 2000. – Вып.2. – С. 40 - 58.
15. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. - Львів, 1996
16. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності. - Львів, 1999
17. Зевелев А.И. Историографическое исследование: методологические аспекты.- М., 1987
18. Ильин В.В. Критерии научности знания. - М., 1989
19. Историография южных и западных славян.- М.,1987
20. Ісаєвич Я. Д. Українська археографія в XVI – XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання. – К., 1964. – Вип. 1. – С. 174 - 187.

Додаткова

21. Ключевський В. О. И. Н. Болтян //Сочинения в 9т. – М.,1989. – Т.7: Специальные курсы. – С. 234 - 261.
22. Ключевський В. О.Лекции по русской историографии // Там же. – С.185 - 233.
23. Ковальський Н. П., Мыщук Ю. А. Анализ отечественных источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648 - 1654 годов. – Д., 1986.
24. Ковальський Н. П. Источниковедение и археография истории Украины XVI – первая половина XVII века. Анализ дореволюционных отечественных публикаций источников. – Д., 1978. – Ч.2
25. Ковальський Н. П. Источниковедение истории Украины (XVI – первая половина XVII века). Анализ советских археографических публикаций документальных источников. – Д., 1977. – Ч. 1.
26. Ковальський Н. П. Обзор историографии источниковедения истории Украины XVI – первой половины XVII в. // Актуальные историографические проблемы отечественной истории XVII – XIX веков. – Д., 1982. – С. 26 - 48.
27. Ковальський М. П. Актуальні проблеми джерелознавства історії України XVI – XVII ст. // Укр.археогр. щорічник. – К., 1992. – Вип.1. – С. 261 - 273.

Інформаційні ресурси

1. http://www.history.vuzlib.net/book_o004_page_5.html
2. <http://ec-dejavu.ru/m/Mentalites.html>
3. <http://ukrlife.org/main/evshan/serbyn0.htm>
4. <http://exlibris.org.ua/vinnichenko/index.html>
- 1.